

עוד על הרגעת היולדת¹

לכבוד העורך,

1. הרב דיכובסקי כתב: "שאלה: האם הרגעתה הנפשית של מעוברת או של יולדת מהוה גורם הלכתי? האם מותר ליולדת לעבור בדיקות רפואיות פולשניות, לצורך כך?"

הערתי: השאלה כפי שנוסחה מעורפלת, וכפי שיתברר בהמשך. נוסח פשוט וברור של השאלה צריך היה להיות כך: **האם מותר למעוברת לעבור בדיקות רפואיות פולשניות לצורך הרגעתה הנפשית? גם הביטוי "גורם הלכתי" הוא חסר תוכן ממשי, והשימוש בו עלול ליצור חוסר בהירות בסוגיה הנידונה.**

2. במאמר נכתב: "תשובה: ...המשנה ברורה כתב: "מדליקין לה (ליולדת) אם הוא לילה ואע"פ שחברותיה יודעות לעשות לה כל הדברים הנצרכים לה, קיים להו לחכמים דלא מיתבא דעתה דיולדת כששרויה בחושך... הרי לפנינו הלכה, שגם כאשר אין כל צורך אובייקטיבי בהדלקת נר בשבת הצורך הנפשי מהוה גורם הלכתי המתיר חילול שבת."

הערתי: ההגדרה לא ברורה כל הצורך, ויש בה כדי להטעות לחשוב כי 'הדאגה לשלומה הנפשי של היולדת ויציבותה' הוא גורם ההיתר, בעוד שהרושם המצטבר מדברי המפרשים והפוסקים הוא הדאגה לבריאותה הגופנית בעקבות מצבה הנפשי. ולכן נוסח המסקנה צריך להיות כזה: הרי לפנינו הלכה כי **המצב הנפשי של היולדת – כשהיא מפחדת שמא לא ייעשו הדברים יפה – מהוה חשש-סכנה לבריאותה הגופנית או לבריאות הוולד².**

ז"ל הביאור הלכה שם בד"ה נר: "והכא אין צריך מומחה כמו שצריך בחולה ביום הכיפורים, דהכא יותר יכולה היולדת להסתכן על ידי פחד שתפחד שמא אין עושיין יפה מה שהיא צריכה ממה שיסתכן החולה ברעב [תוספות]."

3. במאמר נכתב: "הלכה דומה קיימת ביום הכיפורים, בשו"ע נפסק "עוברת שהריחה... מאכילין אותה עד שתתישב דעתה"... גם כאן, לא מדובר בצורך אובייקטיבי, שהרי בשאר אדם יש צורך בשני דברים: שינוי פנים ואמירה³. אעפ"כ במעוברת מסתפקים בדבר אחד בלבד, שינוי פנים או אמירה. וזאת משום הרגישות המיוחדת של אשה

1. הערות למאמרו של הרב שלמה דיכובסקי, הרגעת היולדת, אסיא עה-עו תשס"ה, עמ' 116-122, לעיל עמ' 396-402.

2. ראה מ' הלפרין, שלבי הלידה ביד החזקה לרמב"ם – עיונים הלכתיים ומבט רפואי, ספר אסיא ט עמ' 311-318.

3. אין זה נכון שבשאר אדם די בשינוי פנים אף בלי אמירה, אלא שאמירה לחוד לא מהני.

בהריון, שכתוצאה ממנה, קיימת השפעה נפשית חריפה – השפעה פסיכוסומטית – של הנפש על הגוף.

הערתי: ההיתר להאכיל עוברת שהריחה, הוא אותו היתר לחולה שהרית, ואצל שניהם ההיתר הוא צורך אובייקטיבי בעקבות ההשפעה האפשרית של הנפש על הגוף. העובדה שבמעוברת די באמירה בלי שינוי פנים, אינה משנה את יסוד הדין, אלא מלמדת על חשש יותר קרוב אצל יולדת מאשר סתם חולה.

4. במאמר נכתב: **"הלכה נוספת לגבי איסור דרבנן יש בשכיב מרע. במסכת גיטין נאמר שהתירו לו להקנות לאשתו בשבת את המקום שבו מונח הגט, בכדי להרגיעו שלא תזדקק אשתו ליבם, אם לא תקנה את הגט."**

הערתי: זהו אכן מקור שמתיר איסור דרבנן של קניין בשבת, מפני החשש לרפואת נפשו של השכיב מרע. מאידך אין כאן כל מקור להשפעה פסיכוסומטית של הנפש לגוף⁴.

5. במאמר נכתב: **"מאותה סיבה ומאותו טעם, יש להתיר לאשה בהריון, לעבור בדיקות רפואיות, בכדי לוודא העדר מום בעובר, אם הדבר נחוץ לצורך הרגעתה הנפשית. המדובר בבדיקות פולשניות, כגון בדיקת מי שפיר, וכדומה."**

הערתי: יש צורך להבהיר את התמונה ולחלק את השאלה לגורמיה.

א. האם הלחץ הנפשי של האישה עקב אי-בהירות מצב העובר, יכול להשפיע על חייה של האישה או על חיי עוברת?

ב. האם הלחץ הנפשי של האישה יכול לגרום לה נזק נפשי טראומתי?

ג. אם התשובה לשאלה ב היא כן, אזי יש לדון באם ההלכה מתירה לעבור על איסורי תורה בשביל בריאות הנפש?

ד. האם איסור תורה הקשור לחשש לבריאות הגוף כדוגמת בדיקה פולשנית, הותר בשל חשש לבריאות הגוף מטעם אחר, או בריאות הנפש כנ"ל.

לארבעת השאלות הבאות אין תשובה מהמקורות שהביא הרב מחבר המאמר.

א. השאלה הראשונה היא רפואית-פסיכולוגית ואין כל ראייה מהמקורות. כי בהדלקת הנר ליולדת אנו למידיים כי לחץ נפשי של יולדת שאולי היא לא

4. **הערת הרב יואל קטן:** לענ"ד א"א בשום אופן לדמות שכיב מרע לכל חולה אחר, וגם לא ליולדת. הרבה דברים התירו בדיני ממונות ובדיני איסורים לשכיב מרע כדי שתתיישב דעתו, וע"י כן מסתמא במשך הדורות הצילו חז"ל הרבה חיי אדם, שממצב של שכיב מרע חזרו לבריאות שלימה אחרי שנתיישרה דעתם, כשהם היו במצב שאם דעתם לא הייתה מיושבת ורוחם לא הייתה שוקטה – היו מתים. זה לענ"ד הפשט בכל הדינים המיוחדים של שכיב מרע. האם דברי יולדת ככתובים וכמסורים?

- מטופלת טוב, מהווה סיכון לחייה. אין זה אומר שכל לחץ נפשי של אישה בהריון מהווה סכנה לה או לעובר. ומההלכה של עוברת שהריחה, אנו יודעים כי מצב נפשי של תחושת רעב מזיקה לגוף, ואין מכאן ראייה לכל סוג של לחץ. דין שכיב מרע, פשוט שאינו קשור כלל לשאלה זו.
- ב. השאלה השניה גם היא רפואית-פסיכולוגית. שכן ברור שלא כל לחץ ודאגת יתר מוגדר 'כטראומה' שמסב נזק נפשי. מאידך ברור שאצל נשים עם רקע נפשי חלש, קיים חשש לאיבוד שליטה והתדרדרות נפשית.
- ג. על השאלה האם הותרו איסורי תורה בשביל בריאות הנפש, הרי ששתי המקורות בדבר הדלקת נר ליולדת, ואכילת מעוברת ביום הכיפורים אינם רלוונטיים כאן כפי שהתבאר לעיל.
- רק הסוגיה של שכיב מרע שייכת לכאן, שמתירים איסורים מפני החשש לטירוף דעתו של השכיב מרע. וזוהי סוגיה רחבה שלא מספיק נתנו עליה את הדעת⁵.
- ד. להתיר איסור של גרימת נזק גופני עצמי, מפני חשש לנזק גופני אחר, הוא נידון בפנ"ע שאין במקורות הנ"ל פתרון לכך. ולענ"ד אין כאן שאלה, ברגע שיש בכך 'צורך' אין כאן איסור. ואכמ"ל.

הרב אליהו סולוביצ'יק

מקור: **אסיא** עט-פ, עמ' 201-203 (2007)

5. **הערת הרב יואל קטן:** לענ"ד לא נכון. לענ"ד כנ"ל שכיב מרע, הכוונה חולה הנוטה למות, טירוף דעתו ממנו חוששים אינו כלל 'מצב נפשי קשה', אלא פשוט מתח וחוסר רוגע בגלל חשש שענייניו אינם מסודרים כפי רצונו, מתח וחוסר רוגע שעשויים לקצר את חייו. ואין זה דומה כלל למצב נפשי קשה אצל אדם פחות-או-יותר בריא שבדרך כלל אינו מסכן חיים כלל. דבר אחר לגמרי הוא החשש מבעיות נפשיות, טראומות שיגרמו לנזק נפשי, כמו למשל להשאיר ילד פצוע לבד בבית חולים בשבת – שהתירו פוסקים חשובים להורים ליסוע אליו אף בחילולי שבת דאורייתא. גם אם אינו פצוע קשה, כי עצם זה שישאר כשהוא במצב גופני לא טוב במקום שאינו מכיר אף אחד יכול אולי לגרום לו לנזק נפשי משמעותי, ויתכן שיש בזה צד של פיקו"נ. ואכן השאלה כאן במקומה איזו רמה, אם בכלל, של פגיעה נפשית, נחשבת חולה שיש בו סכנה או אפילו פיקו"נ מידי.

הערת העורך: לדעתי השאלה הבסיסית הנובעת למעשה היא האם האם רשאית לקבל טיפול רפואי שעלול לפגוע בעובר. נלענ"ד כי לגמרי לא ברור שבטיפול רפואי בגוף האם שנועד למנוע ממנה סבל, יש בכלל איסור גם אם קיים חשש רחוק שהטיפול יפגע בבריאות העובר. הדבר נכון גם לתרופות מונעות סבל שעל האם ליטול, וגם לגבי עצם דיקור מי השפיר שיכול להוות פעולה רפואית מונעת סבל נפשי קשה מן האם, אף שיש בה סיכון רחוק לפגיעה בעובר. ראה **אנציקלופדיה הלכתית-רפואית** (מהדורה חדשה תשס"ו) כרך ה ערך עבר עמ' 907-908 ובמקורות המובאים שם. -- הרב מרדכי הלפרין. אך ראה מש"כ הגר"א נבנצל **בספר אסיא ז** עמ' 10, על דברי הגר"י זילברשטיין בעמ' 3-7 שם.